

Непом'ящих Віталій Юрійович,

кандидат історичних наук

науковий співробітник ДНДІ МВС України

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0001-9933-6142

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

У статті проаналізовано питання становлення та розвитку законодавства, спрямованого на охорону пам'яток історико-культурної спадщини незалежної України. Узагальнено складний процес формування державної системи охорони пам'яток історії та культури. Представлено важливі документи, характер яких спрямований на подолання проблем та широких перспектив у здійсненні заходів щодо збереження, вивчення та популяризації національної культурної спадщини.

Ключові слова: *культурна спадщина, пам'ятки історії та культури, нормативно-правові документи, наука, містобудування, архітектура, археологічні знахідки, пам'ятки мистецтва, документальні пам'ятки.*

З моменту, як Україна проголосила про свою самостійність та задекларувала в Конституції, що вона є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, було відкрито новий етап в історії українського народу та його державного будівництва. Питання охорони та збереження культурної спадщини стали складовою державної політики у сфері культури.

У 1992 р. Верховна Рада України ухвалила “Основи законодавства України про культуру”, якими стверджені нові “правові, економічні, організаційні засади розвитку культури в Україні”, і які “регулюють суспільні відносини у сфері створення, поширення, збереження та використання культурних цінностей”. Серед основних принципів культурної політики в Україні було ствердження суверенних прав України у сфері культури, визнання культури як одного з головних чинників самобутності української нації та національних меншин, що проживають на території України, “збереження і примноження культурних надбань”, “збереження, відтворення та охорону культурно-історичного середовища”. Як обов'язок громадян України стверджувалася необхідність дбати про збереження культурної спадщини, традицій народної культури, сприяти охороні пам'яток історії та культури. Основи законодавства України про культуру у статті 14 вперше подають визначення терміна “культурні цінності”, до яких віднесено “об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення” [1]. Також зазначається, що унікальні цінності матеріальної та духовної культури, культурні цінності, які мають виняткове історичне значення для формування національної самосвідомості українського народу, визнаються об'єктами національ-

ного культурного надбання і заносяться до Державного реєстру національного культурного надбання.

У Положенні про Державний реєстр національного культурного надбання, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р., більш детально конкретизований і системно викладений перелік видів та типів об'єктів, які становлять виняткову історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність і можуть включатися до реєстру. До таких, зокрема, віднесено: 1) пам'ятки історії – будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями в житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життям і діяльністю видатних діячів; 2) пам'ятки археології – городища, кургани, залишки стародавніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, шляхів, стародавні місця поховань, кам'яні скульптури, наскельні зображення, старовинні предмети, ділянки історичного культурного шару стародавніх населених пунктів та археологічні знахідки, що є визначними пам'ятками національної культури і характеризують певні етапи історичного розвитку; 3) пам'ятки містобудування і архітектури – унікальні ансамблі і комплекси, окремі об'єкти архітектури, а також пов'язані з ними твори монументальної скульптури і живопису, декоративно-ужиткового і садово-паркового мистецтва, природні ландшафти; 4) пам'ятки мистецтва – визначні твори образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва; 5) документальні пам'ятки – унікальні акти державності, інші важливі архівні матеріали, кіно- і фотодокументи, старовинні рукописи, рідкісні друковані видання [2].

Запропонована градація об'єктів національного культурного надбання в своїй основі спиралася на відповідні положення Закону Української РСР “Про охорону і використання пам'яток історії та культури” (1978 р.).

Питання охорони пам'яток історії та культури знайшли відображення в Конституції України. Зокрема, в ст. 54 зафіксовані такі базові положення: “Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами”. Як конституційну норму зафіксовано зобов'язання кожного громадянина “не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині” [3].

Важливе суспільне значення мали укази Президента України “Про заходи щодо відтворення видатних пам'яток історії та культури” (9 грудня 1995 р., № 1138/95), “Про Всеукраїнський фонд відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини” (12 червня 1996 р. № 422/99) та затвердження “Положення” про цей фонд (31 липня 1996 р. № 620/96), названий на честь видатного українського письменника та поборника збереження культурної спадщини України Олеса Гончара [4; 5; 6]. Декілька років згодом були схвалені укази Президента України “Про Раду з питань збереження національної культурної спадщини” від 10 червня 1997 р. та щодо затвердження “Положення” про неї (27 жовтня 1997 р.), яка створювалася як консультативно-дорадчий орган при Президенті України з метою “збереження, активізації пошуку та виявлення цінностей, що становлять національну культурну спадщину України” [7; 8]. На восьмий рік незалежності 23 серпня 1999 р. Президент України на підтримку ініціативи вчених, архітекторів, реставраторів, працівників державних органів охорони пам'яток історії та культури України

установив в Україні День пам'яток історії та культури, який щорічно відзначається 18 квітня – у Міжнародний день пам'яток і визначних місць [9]. На жаль, уже в січні 1998 р. діяльність Ради з питань збереження національної культурної спадщини припинилася. Серед ініціатив Президента України, які значною мірою вплинули на загальний стан із збереженням пам'яток історії та культури є Указ Президента України “Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культурного майна” № 1257 від 4 березня 1992 р. [10].

Проаналізувавши досвід культурного будівництва в перші роки незалежності України, 22 лютого 1996 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову “Про стан і заходи щодо розвитку української культури”, яка мала на меті посилити увагу органів державної влади та місцевого самоврядування до проблем розвитку культури в цілому та в усіх регіонах України, домогтися більш ефективної реалізації Комплексної програми основних напрямів розвитку культури, в Україні до 2005 р. й збільшення асигнувань та капіталовкладень для її потреб [11].

Однак, незважаючи на доволі інтенсивний нормотворчий процес у сфері збереження культурної спадщини, в перші роки незалежності основні принципи організації державної системи охорони пам'яток залишалися такими ж, як в останні роки існування СРСР, і ґрунтувалися на Законі Української РСР “Про охорону і використання пам'яток історії та культури” (1978 р.), який продовжував зберігати свою чинність. Вона базувалася на засадах відомчого розподілу об'єктів культурної спадщини між Міністерством культури України (історія, археологія, монументальне мистецтво) та Міністерством інвестицій і будівництва (архітектура та містобудування). У 1997 р. замість останнього почав діяти Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України (Держбуд України), до компетенції якого належали завдання “організації роботи, пов'язаної з охороною, обліком, використанням і реставрацією пам'яток архітектури і містобудування, а також районів історичної забудови, ведення Державного реєстру національного культурного надбання по цих пам'ятках”, координація “підрозділів охорони пам'яток архітектури і містобудування” [12].

Новий базовий законодавчий акт у сфері охорони пам'яток опрацьовувався протягом 1999–2000 рр. У його основу покладено конвенцію ЮНЕСКО “Про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини” (1972 р.), що було цілком логічним кроком з огляду на ратифікацію конвенції Україною у 1989 р. Проте проєкт абсолютно не враховував, більше того – повністю відкидав увесь попередній досвід охорони пам'яток в Україні.

Зрештою, 8 червня 2000 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про охорону культурної спадщини”, який започаткував новий етап законодавчого регулювання питань збереження національної культурної спадщини. Закон ґрунтувався на принципах та базових поняттях, зафіксованих у міжнародних конвенціях та хартіях, вводив до правового обігу в Україні нові терміни і визначення, забезпечував можливості комплексного збереження історико-культурного середовища. У законі зафіксовано і подано визначення окремим юридичним термінам, зокрема як “культурна спадщина”, “об'єкт культурної спадщини”, “пам'ятка”, а також уперше сформульовано на законодавчому рівні зміст таких ключових понять пам'яткоохоронної діяльності, як “охорона культурної спадщини”,

“зони охорони пам’ятки”, “історичне населене місце”, “історичний ареал населеного місця”, “традиційний характер середовища”, “консервація”, “реабілітація”, “реставрація”, “музеефікація” пам’яток. Згідно з нормами закону в редакції 2000 р., об’єкт культурної спадщини — “місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов’язані з ними території чи водні об’єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об’єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з антропологічного, археологічного, естетичного, етнографічного, історичного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність”. Тоді як “пам’ятка” визначалася як “об’єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам’яток України”. Запроваджувалася дворівнева класифікація об’єктів культурної спадщини: за типами (споруди (витвори), комплекси (ансамблі), визначні місця) та за видами (археологічні, історичні, монументального мистецтва, архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтні). Серед найважливіших новацій ухваленого Закону було законодавче забезпечення зобов’язань вищих органів виконавчої влади України щодо створення єдиної вертикалі органів охорони культурної спадщини України на чолі з “центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини” [13, с. 42–43]. У подальшому до Закону України “Про охорону культурної спадщини” протягом 2001–2015 рр. було внесено значну кількість змін і доповнень, спрямованих на уточнення та розширення термінологічної бази, нормативно-правового врегулювання актуальних питань управління охороною об’єктів культурної спадщини, їх обліку, вивчення та збереження.

Після прийняття Закону “Про охорону культурної спадщини” було ухвалено ще низку законодавчих актів, у яких з різним ступенем деталізації регулювалися питання охорони пам’яток. Передусім слід відзначити Закон України “Про охорону археологічної спадщини” (2004 р.), яким значною мірою було конкретизовано і врегульовано особливості збереження та дослідження об’єктів археології на території України. Вперше в Україні на законодавчому рівні як юридичні терміни були закріплені визначення: “археологічна спадщина”, “об’єкт археологічної спадщини”, “пам’ятка археології”, “археологічна розвідка”, “археологічні розкопки”, “охорона археологічної спадщини”, “наукові дослідження археологічної спадщини”, “дослідник археологічної спадщини”, “дозвіл” на проведення археологічних розвідок та розкопок тощо. У питаннях організації охорони археологічних об’єктів, положення Закону ґрунтуються на принципах, визначених Законом України “Про охорону культурної спадщини” та іншими законодавчими актами. Водночас у Законі детально зафіксовано законодавчі засади здійснення наукових досліджень археологічної спадщини, права і обов’язки дослідників об’єктів археології, стверджено обов’язковість наукової археологічної експертизи при розгляді питань погодження документів із землеустрою та при виконанні містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень та інших земляних і підводних робіт, визначено статус знахідок, одержаних у результаті археологічних досліджень [14, с. 182–196]. Збереження, відтворення та охорона історичного середовища, охорона національного культурного надбання, в тому числі культурної спадщини, як найважливіші пріоритети та завдання держави в сфері культури підтверджені в Законі

України “Про культуру” (2010 р.). Також були схвалені нові законодавчі акти, які тією чи іншою мірою дотичні до справи охорони пам’яток – “Про землеустрій” (2003 р.), “Про державну експертизу землепорядної документації” (2004 р.), “Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об’єктів культурної спадщини на 2004–2010 роки” (2004 р.), “Про тимчасову заборону приватизації пам’яток культурної спадщини” (2005 р.), “Про регулювання містобудівної діяльності” (2011 р.), або внесені достатньо суттєві зміни в раніше затверджені закони, зокрема, “Про архітектурну діяльність”, “Про основи містобудування” [15].

У 2002 р. створено єдину Державну службу охорони культурної спадщини (у 2006–2011 рр. – Державна служба охорони національної культурної спадщини). Уперше було затверджено методичку грошової оцінки пам’яток. Уряд додатково уточнив умови передачі культових будівель – визначних пам’яток архітектури релігійним організаціям. У 2003 р. як дорадчий орган при Кабінеті міністрів України створено Міжвідомчу координаційну раду з питань охорони культурної спадщини [16, с. 547–629, 651–654; 17, с. 275, 334].

Відповідно до проведеної у 2010–2011 рр. оптимізації органів державного управління, Державна служба охорони національної культурної спадщини була ліквідована, її повноваження як спеціального державного органу управління в сфері охорони пам’яток культури передані Міністерству культури України. У межах міністерства діє Управління охорони нерухомої культурної спадщини, в структурі якого працюють Відділ збереження та використання нерухомої культурної спадщини, Відділ контролю за дотриманням законодавства в сфері охорони культурної спадщини, Сектор набуття правового режиму об’єктів та територій, пов’язаних з охороною нерухомої культурної спадщини.

У 2019 році за ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики розпочато процес створення Державної служби охорони культурної спадщини України та Державної інспекції культурної спадщини України. Закон про їх діяльність затверджено наприкінці 2019 року постановою Кабміну № 1185 [18]. Планувалось, що функціональні обов’язки служби охорони мали б спрямовуватися для реалізації політики з охорони спадщини, а інспекція була окремим центральним органом, в якому передбачені територіальні представництва [19].

У постанові від 24 грудня 2019 р. № 1185 пропонувалося питання надання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини врегулювати за допомогою визначення переліку документів для отримання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини, підстав для зупинення розгляду поданих документів, відмови у наданні адміністративних послуг. До цього також передбачено дерегуляцію відносин із надання погодження дозволу на рекламу, погодження проекту землеустрою, науково-проектної документації зі збереження пам’ятки, дозволу на земляні роботи, реєстрації дозволів на проведення археологічних досліджень в органах охорони культурної спадщини [20].

Отже, проголошення незалежності України започаткувало інтенсивний процес створення нових законодавчих та організаційних засад охорони культурної спадщини, зокрема, нерухомих пам’яток історії та культури. У його межах було підтверджено ставлення держави до цієї сфери, як до одного з пріоритетних напрямів

розвитку української культури, відбувався пошук нових структурних форм управління нею на загальнодержавному та регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи законодавства України про культуру від 14.02.1992 № 2117-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2117-12> (дата звернення: 25.03.2022).
2. Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 № 466 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=466-92-%EF> (дата звернення: 25.03.2022).
3. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернігів, 2011. С. 102.
4. Про заходи щодо відтворення видатних пам'яток історії та культури: Указ Президента України від 9 грудня 1995 р. № 1138/95. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1138/95> (дата звернення: 25.03.2022).
5. Про Всеукраїнський фонд відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини: Указ Президента України від 12 червня 1996 р. № 422/99. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/422/96> (дата звернення: 25.03.2022).
6. Про Положення про Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О. Гончара: Указ Президента України від 31 липня 1996 р. № 620/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620/96#Text> (дата звернення: 25.03.2022).
7. Про Раду з питань збереження національної культурної спадщини: Указ Президента України від 10 червня 1997 р. № 501/97. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/501/97> (дата звернення: 25.03.2022).
8. Про затвердження Положення про Раду з питань збереження національної культурної спадщини: Указ Президента України від 27 жовтня 1997 р. № 1198/97. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1198/97> (дата звернення: 25.03.2022).
9. Про День пам'яток історії та культури: Указ Президента України від 23 серпня 1999 р. № 1062/99. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1062/99> (дата звернення: 25.03.2022).
10. Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культурного майна: Указ Президента України від 4 березня 1992 р. № 1257. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/125/92> (дата звернення: 25.03.2022).
11. Про стан і заходи щодо розвитку української культури: постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 1996 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2022).
12. Про Положення про Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України: Указ Президента України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1342/97> (дата звернення: 25.03.2022).
13. Про охорону культурної спадщини: Закон України. Пам'ятки України. 2000. № 1. С. 42–43.
14. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернігів, 2011. С. 182–196.
15. Основи пам'яткознавства. К. 2012. С. 313.
16. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернігів, 2011. С. 547–629, 651–654.
17. Основи пам'яткознавства. К. 2012. С. 275, 334.
18. Про затвердження положень про деякі центральні органи виконавчої влади у сфері культури та внесення змін до Положення про Міністерство культури, молоді та спорту України: постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2022).
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження традиційного характеру середовища та протидії хаотичній забудові: проект Закону України. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/8628-ob-1.pdf> (дата звернення: 25.03.2022).
20. Про затвердження положень про деякі центральні органи виконавчої влади у сфері культури та внесення змін до Положення про Міністерство культури, молоді та спорту України: постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2022).

© Nepomiaschchykh Vitalii, 2022

REFERENCES

1. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro kulturu. “Fundamentals of the legislation of Ukraine on culture from 14.02.1992 No. 2117-XII”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2117-12> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnyi reiestr natsionalnoho kulturnoho nadbannia. “On approval of the Regulations on the State Register of National Cultural Heritage: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12.08.1992 No. 466”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=466-92-%EF> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
3. Zbirnyk normatyvno-pravovykh aktiv sfery okhorony kulturnoi spadshchyny. “Collection of normative legal acts in the field of cultural heritage protection. Chernihiv, 2011. 102 p. [in Ukrainian].
4. Pro zakhody shchodo vidtvorennia vydatnykh pamiatok istorii ta kultury. “On measures to recreate outstanding monuments of history and culture: Decree of the President of Ukraine of December 9, 1995 No. 1138/95”. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1138/95> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
5. Pro Vseukrainskyi fond vidtvorennia pamiatok istoriko-arkhitekturnoi spadshchyny. “On the All-Ukrainian Fund for the Reconstruction of Monuments of Historical and Architectural Heritage: Decree of the President of Ukraine of June 12, 1996. No. 422/99”. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/422/96> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
6. Pro Polozhennia pro Vseukrainskyi fond vidtvorennia vydatnykh pamiatok istoriko-arkhitekturnoi spadshchyny imeni O. Honchara. “On the Regulations on the All-Ukrainian Fund for the Reproduction of Outstanding Monuments of Historical and Architectural Heritage O. Honchar: Decree of the President of Ukraine of July 31, 1996 No. 620/96”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620/96#Text> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
7. Pro Radu z pytan zberezhennta natsionalnoi kulturnoi spadshchyny. “On the Council for the Preservation of National Cultural Heritage: Decree of the President of Ukraine of June 10, 1997 No. 501/97”. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/501/97> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Radu z pytan zberezhennta natsionalnoi kulturnoi spadshchyny. “On approval of the Regulations on the Council for the Preservation of National Cultural Heritage: Decree of the President of Ukraine of October 27, 1997 No. 1198/97”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1198/97> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
9. Pro Den pamiatok istorii ta kultury. “On the Day of Monuments of History and Culture: Decree of the President of Ukraine of August 23, 1999 No. 1062/99”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1062/99> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
10. Pro zakhody shchodo povnennia relihiinym orhanizatsiiam kulturnoho maina. “On measures to return cultural property to religious organizations: Decree of the President of Ukraine of March 4, 1992 No. 1257”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/125/92> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
11. Pro stan i zakhody shchodo rozvytku ukrainskoi kultur. “On the state and measures for the development of Ukrainian culture: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 22, 1996 No. 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-96-%D0%BF#Text> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
12. Pro Polozhennia pro Derzhavnyi komitet budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovoi polityky Ukrainy. “On the Regulations on the State Committee for Construction, Architecture and Housing Policy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1342/97> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].
13. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny: Zakon Ukrainy. “On protection of cultural heritage: Law of Ukraine”. Sights of Ukraine. 2000. No. 1. P. 42–43 [in Ukrainian].
14. Zbirnyk normatyvno-pravovykh aktiv sfery okhorony kulturnoi spadshchyny. “Collection of normative legal acts in the field of cultural heritage protection”. Chernihiv. 2011. P. 182–196 [in Ukrainian].
15. Osnovy pamiatkoznavstva. “Fundamentals of monument science”. K. 2012. 313 p. [in Ukrainian].
16. Zbirnyk normatyvno-pravovykh aktiv sfery okhorony kulturnoi spadshchyny. “Collection of normative legal acts in the field of cultural heritage protection”. Chernihiv. 2011. P. 547–629, 651–654 [in Ukrainian].

17. Osnovy pamatkoznavstva. “Fundamentals of monument science”. K. 2012 P. 275, 334 [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia polozhen pro deiaki tsentralni orhany vykonavchoi vlady u sferi kultury ta vnesennia zmin do Polozhennia pro Ministerstvo kultury, molodi ta sportu Ukrainy. “On approval of regulations on some central executive bodies in the field of culture and amendments to the Regulations on the Ministry of Culture, Youth and Sports of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2019 No. 1185”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Texti> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].

19. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zbrezhennia tradytsiinoho kharakteru seredovyshcha ta protydii khaotychonii zabudovi. “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Preservation of the Traditional Nature of the Environment and Counteraction to Chaotic Development: Draft Law of Ukraine”. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/8628-ob-1.pdf> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennia polozhen pro deiaki tsentralni orhany vykonavchoyi vlady u sferi kultury ta vnesennia zmin do Polozhennia pro Ministerstvo kultury, molodi ta sportu Ukrainy. “On approval of regulations on some central executive bodies in the field of culture and amendments to the Regulations on the Ministry of Culture, Youth and Sports of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2019 No. 1185”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2019-%D0%BF#Texti> (Date of Application: 25.03.2022) [in Ukrainian].

UDC 340.13:351.853(477)

Nepomiashchykh Vitalii,

Candidate of Historical Sciences (Ph.D),
Researcher of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9933-6142

LEGISLATIVE BASIS FOR THE PROTECTION OF HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE MONUMENTS IN THE INDEPENDENT UKRAINE

The origins establishing legislative principles of protection of historical and cultural monuments in Ukraine date back to the proclamation of independence of our state. The key document in the beginning of the formation of the state system of historical and cultural monuments protection was the adoption of the law “The Fundamentals of Legislation on Culture”. It laid the foundation for the preservation of historical and cultural heritage monuments in Ukraine, and also for the first time defined the term “cultural values”, which included the objects of material and spiritual culture, having artistic, historical, ethnographic and scientific value.

An important step for detailing and specifying the issue of historical and cultural heritage values was the conclusion of the State Register of National Cultural Heritage. This document is based on the gradation of the objects of national cultural patrimony corresponding to the provisions of the RSFSR Law “On the protection and use of historical and cultural monuments”. The proclamation of independence of Ukraine brought to life an intensive process of creating a new legislative and organizational framework for the protection of cultural heritage, in particular immovable monuments of history and culture. In its framework the attitude of the state to this sphere as one of the priority directions of development of Ukrainian culture was confirmed, the

© Nepomiashchykh Vitalii, 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.1\(55\).2](https://doi.org/10.36486/np.2022.1(55).2)

Issue 1(55) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

search of new structural forms of its management on the national and regional levels took place.

Since the mid-1990s the President of Ukraine adopted a number of decrees that were aimed at organizing events to reproduce outstanding historical and cultural monuments, the creation of the All-Ukrainian Fund for the Restoration of Historical and Architectural Monuments and the Council on the Preservation of the National Cultural Heritage, as well as the definition of the Day of Historical and Cultural Monuments.

Beginning of the new millennium marked the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine of the qualitatively new Law of Ukraine “On the protection of cultural heritage”, which marked the beginning of a new stage of legislative regulation of the preservation of national cultural heritage. Subsequently, there was adopted the Law of Ukraine “On protection of archaeological heritage”, which specified and regulated the peculiarities of preservation and research of archaeological objects on the territory of Ukraine to a great extent. In practice, the legislation has undergone comprehensive improvements and enhancements for more effective work of the bodies for the protection and preservation of historical and cultural monuments.

Keywords: cultural heritage, monuments of history and culture, normative-legal documents, science, town-planning, architecture, archeological finds, monuments of art, documentary monuments.

Отримано 07.04.2022